Nieuwsblad IVN Noord-Groningen Juni 2025

De Pommel

De Pommel is het afdelingsblad van IVN Noord-Groningen en verschijnt 2x per jaar; in juni en december.

Foto: twee bruine zandoogjes op een akkerdistel bij Ruidhorn

Van de redactie

Weer een bomvolle Pommel. Met dank aan *Joop van den Akker*, *Barbara de Beaufort*, *Auko Bleker*, *Johan Bos* (geen IVN-lid), *Wim Bosscher*, *Gert van der Brink*, *Kees Ensing*, *Jan Haas*, *Johanna Klatter, Trijntje van der Kooi, Angelika Lukas, Clemens Mug, Ildikó Posta, Elske Scholtens, Lammert Voos en Maria Woortman*. Wat fijn dat jullie hebben meegeholpen met deze editie van De Pommel.

Heb jij ook een tekst, een foto, een idee of een vraag over de natuur?
mail naar: ivnnoordgroningen@hotmail.com.
Sluitingsdatum inleveren kopij voor de december editie: ***1 december 2025***

Rabo ClubSupport

IVN Noord-Groningen doet ook dit jaar mee met Rabo ClubSupport.
Stemmen kan van 1 t/m 22 september 2025 (als je lid bent van de Rabobank).
Fijn als jij op ons wilt stemmen, het geld kunnen we goed gebruiken voor onze natuuractiviteiten en materialen.

- ***Advertentie van onze drukker -***

DEPRINT
Aandacht krijg je door het te geven

PRINTWERK
XXL SIGNING
TEXTIELDRUK
VORMGEVING

Het Aanleg 16
0595 - 444 916
info@deprint.nl
www.deprint.nl

Wees een ambassadeur voor de natuur en voor IVN!

Voorwoord door de secretaris

Er wonen steeds meer mensen in Nederland, dus meer huizen, meer auto's, meer wegen etc., waardoor er steeds minder plaats is voor natuur. Daarnaast besteden mensen tegenwoordig veel meer tijd achter een beeldscherm i.p.v. buiten te zijn. Daardoor wordt de kloof tussen mens en natuur steeds groter.

Mensen willen wel groen zijn, maar helaas niet groen worden. Oftewel men wil zich niet inzetten voor de natuur. Uit recent onderzoek is gebleken dat natuur helaas niet als urgent maatschappelijk probleem wordt beschouwd. Toch is buiten zijn en natuurbeleving heel belangrijk, dat komt in elk onderzoek weer naar voren.

Ik denk dat hier een schone taak voor eenieder van ons ligt. Wij, als IVN-ers, zijn allen natuurliefhebbers, en hebben (waarschijnlijk) meer oog voor de mooie dingen in de natuur vergeleken de gemiddelde Nederlander. **Verspreid je liefde voor de natuur met de mensen die je kent en met de mensen die je ontmoet!**

Zelf fiets ik heel wat rond op het Hogeland en fotografeer ik planten en dieren. Soms vragen voorbijgangers wat ik op de foto zet. Maar vaak benoem ik het zelf. "*Mooi he, dat madeliefje bloeit terwijl het vriest*". "*Oh, nu al een bij actief*" (foto hiernaast genomen op 21 februari jl). "*Zie je die mooie paddenstoel?*". "*Oh kijk, daar gaat een vlinder*". "*Hoor je de kikkers?*" Feitenkennis is daarbij helemaal niet nodig.

Laat mensen ervaren wat er groeit en bloeit in je directe omgeving. **Want als mensen zien hoe mooi de natuur is, hoe beter ze ervoor gaan zorgen.**

En laat ook de naam 'IVN' eens vallen. Veel mensen hebben nog nooit van IVN gehoord, of denken dat wel we allemaal geitenwollen sokken dragen in sandalen en uren op de grond liggen om het gras te zien groeien.

Vertel mensen dat we een natuurorganisatie zijn, waar je lid van kunt worden, en dat we allerlei excursies organiseren voor jong en oud, waar mensen kunnen leren over de natuur, maar vooral de natuur beleven.

Dank, ook namens de natuur.

Lezing Wilde planten door Ben Westerink

Verslag en foto's van de lezing van 14 januari jl. in Uithuizen door de redactie

Wat een opkomst; 42 personen kwamen opdagen voor de lezing 'Wilde planten'.

Spreker Ben Westerink (Adorp) begon over de stinzeflora in ons gebied. Hij noemde als vindplaatsen o.a.: de Meymatuin in Rasquert, de pastorietuin in Warffum, de Rensumaborg, de Menkemaborg en Domies Toen. Het waren vroeger de rijkere mensen die zich bolletjes van de 'borg-blomkes' konden permitteren, zoals *sneeuwklokjes*, *winterakonieten (foto)*, *lenteklokjes*, *krokussen*, *voorjaarshelmbloem*, *bosanemonen*, *holwortel*, *armbloemig look*, en *Haarlems klokkenspel*.

Ruim 30 jaar geleden heeft Ben samen met Heddy de Keijzer de wilde planten in West Groningen geïnventariseerd. Vorig jaar is hij dezelfde plekken opnieuw bezocht om te kijken of deze planten er nog steeds groeiden of dat er andere planten aanwezig waren. Helaas is de conclusie dat veel planten helaas niet of nauwelijks meer aanwezig zijn zoals *zeegroene zegge*, *weidehavikskruid*, *herenblaadjes*, *bosaardbei* en *gevleugelde hertshooi*. Andere planten doen het daarentegen juist beter; *voederwikke*, *biggenkruid*, *breed streepzaad* en *bermooievaarsbek*.

Ook de moerasvegetatie bij Middag-Humsterland heeft Ben 30 jaar geleden geïnventariseerd en in 2024 opnieuw. *Holpijp*, *lidsteng*, *zeebies* en (Ben's favoriete plant) *pijptorkruid* zijn zo goed als verdwenen maar *kikkerbeet*, *watermunt, grote egelskop* en *pitrus* doen het juist goed.

Er is niet onderzocht waardoor sommige planten verdwijnen en anderen het juist goed. In ieder geval redden planten die goed tegen extremen kunnen (heel nat / heel droog) het beter dan de meer kieskeurige planten.

In 1990 vond Ben de berm bij Abelstok het mooist qua verscheidenheid, in 2024 was dat de berm langs het Boterdiep tussen Doodstil en Rottum. Deze berm wordt onderhouden door Joke Hellenberg en Jurtko Boerma (Rottum) die daarvoor in 2024 door de Vlinderstichting zijn uitgeroepen tot Bovenste Beste Bermbeheerders van Nederland. Mooi dat Joke en Jurtko aanwezig waren bij de lezing.

Tuinexperiment

Mooi was het verhaal over Ben's experiment om van zijn tuin een oase voor wilde planten. Hij had een deel van de kleigrond afgegraven, en bovenop worteldoek een dikke laag zandbakzand gestort. Daarin heeft hij *parnassia* (foto), *orchideeën* en de vleesetende planten *vetblad* en *zonnedauw* gepoot. De planten deden het 6 tot 7 jaar goed, totdat *heermoes*, mossen en grassen de boel overnamen.

In zijn tuin met wilde planten komen per jaar gemiddeld 16 verschillende soorten dagvlinders voor. De laatste jaren echter geen *dikkopjes*, *gehakkelde aurelia's* en *argusvlinders* meer. Met de *argusvlinder* gaat het in heel Nederland heel slecht. Ben hoopt de *koninginnenpage* ooit in zijn tuin te krijgen. Deze soort breidt haar leefgebied steeds verder naar het noorden uit. Door de datum te noteren wanneer Ben de vlinders zag kon hij zien dat de vlinders tegenwoordig ruim een week eerder verschijnen vergeleken 30 jaar geleden (door opwarming van de aarde).

Aandacht was er ook voor de **orchideeën** die in Groningen voorkomen:

- *rietorchis*
  (o.a. Warfhuizen, Den Andel, Eemshaven);
- *moeraswesporchis*
  (o.a. Den Andel, Lauwersoog);
- *grote keverorchies*
  (o.a. Rensumaborg, Menkemaborg);
- *brede wespenorchis*
  (o.a. Zuidhorn en Wytsemakooi).

Paddenstoelen

Als laatste kwamen de paddenstoelen van de provincie aan bod. Op onze kleigrond doen onder andere de *groene knolamaniet*, *tonderzwam*, *witte kluifzwam*, *oorzwam, inktzwam*. *geweizwam* en de *populierenboleet* het goed.
Op voedselarme grond heb je kans om *wasplaten* tegen te komen.

Johanna Klatter bedankte Ben met een envelop met inhoud, lokale koek en honing.

Rapport inventarisatie 1985 – 1990: https://www.floron.nl/portals/1/Downloads/Districten/D1-2/D02_Wilde_Planten_West-Groningen_Westerink_klein.pdf
(met dank aan Clemens Mug die de redactie op dit digitale rapport wees).

Werkdag bomen knotten in Zandeweer

Verslag van de werkdag 1 februari jl. door de redactie, foto's van Johanna en Hilde

Maar liefst 15 deelnemers kwamen zaterdag 1 februari naar Zandeweer om bomen te knotten en takken te slepen. Het was koud, maar droog en windstil. Barbara de Beaufort en Just van Es (de eigenaren van het perceel) ontvingen de deelnemers met koffie/thee en koek.

Vervolgens ging men aan de slag met takkenscharen, pistoolzagen en snoeischaren, in de verte gadegeslagen door 5 reeën. In november vorig jaar was al een groot deel van de bomen geknot, en vandaag werd het werk afgemaakt, waarbij de jeugdigen zich stortten op de lastig bereikbare takken van de wilgen boven het water (zie foto hieronder). Naast wilgen stonden er ook elzen op het land om geknot te worden.

Een deel van de wilgentakken werd opgehaald door IVN-leden Jeanine Blokzijl (links) en Brenda Stavast (rechts) en haar man Geerlof. Zij willen van de takken een 'dome' (soort koepel) gaan maken samen met leerlingen van basisscholen in Uithuizen. De bedoeling is dat de leerlingen in de dome kunnen zitten.
Jeanine en Brenda geven natuurlessen aan de leerlingen.
Als dank voor de takken werd aan Johanna een cake overhandigd voor de deelnemers.

v.l.n.r. Oscar, Kor, Iris, Rob, Pieter, Johanna, Jan en Wim met voor Jody en Hilde
op de foto ontbreken: Jeltje, Clemens, Arie, Hero en Menco-Jan

Tussen de middag werden de deelnemers verwend met een heerlijke pompoen-rode linzen-prei soep gemaakt door Just. Na de ‘break’ werden de laatste bomen van hun takken ontdaan. Het was een geslaagde werkdag!

Broedende wespendieven en raven in de provincie Groningen

Artikel n.a.v. het jaarverslag Werkgroep Roofvogels Groningen ontvangen van Johan Bos

In het jaarverslag 2024 van de Werkgroep Roofvogels Groningen zijn mooie ontwikkelingen op vogelgebied te lezen. Deze werkgroep richt zich op sperwers, haviken, slechtvalken, wespendieven en vreemd genoeg raven (raaf = zangvogel). Foto rechts: mannetje sperwer

Wespendief

Het was een topjaar voor de *wespendieven* in de provincie Groningen met maar liefst acht nesten met jongen, een nieuw record! Vijf van de acht nesten bevonden zich in loofbomen met uitbundige klimop. In totaal werden er elf jongen geringd.

Raaf

De *raaf* breidt zich verder uit in de provincie Groningen en met zes bezette nesten werd een nieuw record gevestigd. Twee van de nesten werden hoog in hoog-spanningsmasten gebouwd en in samenwerking met Tennet gecontroleerd. Helaas waren maar drie van de zes broedpogingen succesvol, maar op deze nesten zaten wel flink wat jongen, namelijk 13 stuks in totaal.

Er werden precies 100 nesten gevonden van *sperwers*, en veel sperwerjongen zijn geringd. In de periode 2020 tot 2024 zijn in totaal al 942 sperwers geringd.

In totaal werden er vorig jaar 40 *havik*nesten gevonden. Het broedsucces lag bij 82%. Er werd zelfs één vijflegsel gevonden, maar bij dit nest vlogen maar drie jongen uit. Er zijn 95 jongen geringd.

In 2024 is niet systematisch naar nesten van *slechtvalken* (foto rechts) gezocht. Het paartje bij de Gasunie was weer succesvol; alle vijf jongen zijn geringd. Op Rottumerplaat werd ook weer gebroed (grondnest) en vermoedelijk zijn er ook enkele broed-pogingen in hoogspanningsmasten geweest. De werkgroep schat dat er tien broedparen in de provincie waren.

Opm. redactie. Het was niet voor alle roofvogels rozengeur en maneschijn. 2024 was een slecht muizenjaar en dat had nadelige gevolgen voor het broedsucces van kerk- en ransuilen, torenvalken, buizerds en kiekendieven.

Monumentale wilgen geknot bij ’t Lage van de Weg

Verslag van de werkdag afgelopen 8 februari door de redactie

Met veel inzet en enthousiasme heeft een groep van acht vrijwilligers 8 februari jl. wilgen geknot. Op het perceel van de jarige Bernard Sleumer werden de deelnemers ontvangen door dochter Luëlle met thee en koffie alvorens aan de slag te gaan.

Op het land staat een aantal heel oude wilgen, mogelijk wel 125 jaar (!) oud, en een aantal jongere exemplaren. Met name de heel oude bomen zijn aangepakt, die soms meerdere knotten per boom hadden; een heel werk dus. Omdat het de laatste tijd droog was geweest, was het land en de greppel droog wat het verzamelen en slepen van de takken een stuk vergemakkelijkte. De helft van de bomen is geknot deze dag.

Voor tussen de middag had Luëlle een heerlijke groentesoep gemaakt die met smaak werd genuttigd in de schuur waar de houtkachel lekker brandde. Bernard onderhield ons met zijn verhalen over de geschiedenis van Uithuizen en omgeving.

We danken de familie Sleumer voor hun thee/koffie en soep én voor hun gastvrijheid. Alle deelnemers dank voor jullie tijd, inzet en gezelligheid.

Het eindresultaat van de knotwerkdag

Meer bomen? Meer Bomen Nu!

Verslag door Kees Ensing van een oogstdag georganiseerd door Meer Bomen Nu, Foto's van Eiske

Een dikke laag blad afgedekt met een dunne laag sneeuw bleek een goede isolatie-laag, zodat na een aantal nachten lichte vorst, de spaden gemakkelijk hun weg vonden in de bodem. Tenminste als daar geen boomwortels of stamresten verscholen lagen.

Zaterdag 15 februari jl. was een mooie dag en een 10-tal vrijwilligers, waaronder een paar IVN-leden, was afgekomen op de door Meer Bomen Nu georganiseerde bijeenkomst om zaailingen te oogsten. Marieke de Visser was als coördinator gekomen met een lading spades en touw om de zaailingen op te binden.

De oogst vond plaats in de singels van de Menkemaborg in Uithuizen. Directeur Afiena van IJken zorgde voor de koffie en de cake terwijl de vrijwilligers achtereenvolgens essen, esdoorns, beuken en kornoelje zaailingen uitstaken en een enkele meidoorn (Kees Ensing op de foto links).

Tijdens het oogsten bleek dat met name essen een groot overlevingsvermogen hebben. De grond tussen de bomen wordt jaarlijks geklepeld, waarbij zaailingen óf worden uitgerukt óf vlak boven de grond worden onthoofd. Er waren veel zaailingen waar dat 2 of 3 jaar op rij was gebeurd.

Het oorspronkelijke plan was om alleen essen van 1 meter lengte uit te steken maar tijdens het uitspitten bleek dat boompjes van 60-70 cm hoogte relatief veel meer haarwortels hadden, wat gunstig is voor het aanslaan en de verdere groei.

Er werden in totaal 396 zaailingen geoogst. Een deel werd meegenomen door de vrijwilligers en door een paar inwoners uit Uithuizen. De rest van de zaailingen werd naar de bomenhub in Breede gebracht en daar tijdelijk ingekuild tot dat ze op 1 maart aan liefhebbers werden uitgedeeld.

Uit eerdere acties is gebleken dat ca 70% van de zaailingen aanslaat en uitgroeit tot een volwassen boom, dus met een beetje geluk leidt deze actie tot ruim 250 volwassen bomen. Niet slecht voor een ochtendje scheppen.

Meer Bomen Nu is in heel Nederland actief, m.n. van november t/m februari als de sapstroom bij de meeste bomen nog niet op gang is gekomen. www.meerbomen.nu/

Ingezonden foto's

Ildikó Posta stuurde op 3 januari jl. al deze foto van *gekraagde aardsterren* in Siddeburen.

Een bijzondere tijd om deze te vinden, want volgens internet zijn deze zwammen met name vindbaar van de zomer t/m de herfst.
De zwam kan je in bossen maar ook in de duinen vinden.

Gert van der Brink fotografeerde een *hooibeestje* in zijn woonplaats Rottum.

Hooibeestjes zijn dagvlinders die hun nectar zoeken in bloemrijke graslanden.
De eerste hooibeestjes zie je meestal in mei.
Zodra de vlinders ergens gaan zitten, sluiten ze gelijk hun vleugels.

Dit is een bijzondere foto. Hoe vaak zie je een koekoek? Je hoort ze wel, maar je ziet ze haast nooit.

Maria Woortman lukte het een foto te maken van twee parende *koekoeken*, op het terrein van steenfabriek Rusthoven.
De koekoek is vernoemd naar het geluid dat ie maakt. Dat heet een 'onomatopee'.

Sneeuwklokjeswandeling

Verslag van de excursie door de Wytsemakooi in Uithuizermeeden door de redactie

Zaterdag 22 februari jl. was er een excursie door de Wytsemakooi even ten noorden van Uithuizermeeden. Deze eendenkooi is eigendom van NatuurMonumenten en wordt door vrijwilligers onderhouden. Arie Beemsterboer en Wim Bosscher waren deze ochtend de begeleiders van de excursie.

Er werd zowel over de geschiedenis van de kooi verteld als hoe zo'n eendenkooi met zijn vangarmen werkt. Eén van de vangarmen werd van dichtbij bekeken.

De Wytsemakooi is al heel oud. De 1e gedateerde vermelding is op een kaart uit 1685. Vroeger werden m.n. bij de voorjaarstrek en de najaarstrek eenden gevangen. De eenden van de voorjaarstrek waren mager na een lange reis. Aan de vogels van de najaarstrek werd meer verdiend. Dan hadden de eenden flink gegeten alvorens te willen vertrekken.
De kooi wordt tegenwoordig gebruikt voor excursies en educatie.

Onduidelijk is of de kooi gelegen is op een plek waar een dobbe (zoetwater bekken voor vee) heeft gelegen. Een dergelijke dobbe kan zijn uitgediept en aangepast tot eendenkooi, maar de kooi kan ook vanuit het niets zijn gegraven. De driehoekige vorm is bijzonder, de meeste kooien zijn nl. vierhoekig.

De paddenstoelen lieten ons deze keer in de steek. Omdat het al een paar week droog was geweest, waren de judasoren verdroogd en er waren er geen houtknots-zwammen. Alleen een aantal kleine rode kelkzwammen waren te zien (foto rechts). Opm. Een paar week later waren er veel meer kelkzwammen te zien.

De sneeuwklokjes leverden zoals altijd wel een aantal oh's en ah's op. Het blijft geweldig om zoveel sneeuwklokjes bij elkaar te zien. Eén van de deelnemers, die hier voor het eerst was, is de dag ernaar samen met haar man opnieuw naar de kooi gegaan om de sneeuwklokjes samen te kunnen bekijken. Mooi.

De Wytsemakooi is dicht van 15 maart t/m 15 juli i.v.m. het broedseizoen. Beheerders van de kooi meldden de redactie dat ze weer dodaarzen hebben gehoord. Hopelijk gaan ze er broeden Buiten het broedseizoen is de kooi vrij toegankelijk.

Met veel dank aan onze eigen IVN-leden Arie en Wim voor het begeleiden van deze excursie!

ALV goed bezocht

Kort verslag van de Algemene Ledenvergadering 4 maart jl. door het bestuur

Met 19 leden (dat is inclusief bestuur) was de ALV in jaren niet zo goed bezocht.
In de vergadering ….

- werd het jaaroverzicht 2024 via sheets getoond;
- deed de kascommissie (Jan Langelaar en Kees Ensing) verslag van de kascontrole, en werd decharge verleend aan de penningmeester;
- trad Jan Langelaar af als kascommissielid, en bood Gert van der Brink zich aan als nieuw kascommissielid.
- liet de penningmeester de resultaten van het financiële jaar 2024 zien;
- kreeg de penningmeester goedkeuring voor de begroting van 2025;
- nam Larry Gardiner afscheid na 2 jaar voorzitterschap (zei foto rechts);
- was er niemand die zich aanmeldde als voorzitter of als (aspirant) bestuurslid; DAT KAN NOG STEEDS. Informeer bij één van de bestuursleden / zie de website.

- ging het bestuur in op de plannen voor 2025 naast het act.programma:
  * 28 juni a.s. ‘Dagvlinders herkennen’ op Ewsum (zie website)
  * wil het bestuur een enquête houden onder de afdelingsleden;
  * organiseren van een IVN Noord-Groningen ledendag;
  * organiseren van een brainstormsessie met ‘jonge’ leden
  * organiseren van een IVN Regio-dag voor de *actieve* leden van de vijf Groningse IVN-afdelingen.
- werden er ideeën in de ideeënbus gedaan. Dank daarvoor.
- vertelde Jan Langelaar over de stand van zaken van het Potmaarbos;
- en hield Oscar de Jong na afloop een presentatie over ‘Reptielen en Amfibieën’ in Nederland / Noord-Groningen.

Een (concept) verslag is te vinden op de website.
Het bestuur dankt de leden die naar de ALV zijn gekomen.

Plant in beeld: de grote kaardenbol

Door de redactie n.a.v. een idee van de Werkgroep Wilde planten Bron: floravannederland.nl

Kenmerken
Familie: Kamperfoelie
Wetenschappelijke naam: Dipsacus fullonum
Bloeitijd: juli - september
Hoogte: 90 – 200 centimeter
Bloemwijze: hoofdje
Bloemkleur: wit, lila en paars
Stengel: rechtopstaand, gestekeld, kantig
Bloemtype: tweeslachtig
Levenscyclus: tweejarig

De *grote kaardenbol* is een inheemse plant.
De stevige, tweejarige planten van 1-2 meter hoog beginnen rond juli rijkelijk te bloeien met hele kleine bloemetjes die halverwege de bloemaren tevoorschijn komen. De bloei breidt zich vervolgens naar boven en naar beneden uit.

geliefd bij insecten én vogels
De bloemen leveren zowel nectar als stuifmeel en zijn daardoor zeer geliefd bij allerlei vlinders en (solitaire) bijen, waaronder behangersbijen en groefbijen.

Naast insecten is deze inheemse plant ook erg geliefd bij vogels. Dit komt omdat in de bladkelken water blijft staan waar ze graag uit drinken en de zaden vormen een belangrijke voedselbron in de winter. Met name het puttertje (ook wel distelvink genoemd) is vaak te vinden op de grote kaardenbol.

Van nature kan je grote kaardenbol aantreffen in bermranden, op dijken en andere open plaatsen. Ze zijn niet kieskeurig wat betreft de grondsoort en doen het prima op zowel klei als zandgrond. Ook qua waterhuishouding zijn ze niet lastig en doen ze het goed op zowel vochtige als droge grond. Wel staan ze graag in de volle zon. Deze plant zaait zich gemakkelijk uit waardoor je elk jaar opnieuw van ze kunt genieten. Kortom deze plant mag niet ontbreken in een natuurlijke inheemse tuin!

naamgeving
De gedroogde bloemen van de *kaardenbol* en van de *weverskaarde* (Dipsacus sativus) werden vroeger gebruikt om verse wol te kaarden. De bloemen werden als een kam gebruik om wolvezels evenwijdig te trekken - te kaarden- , zodat er draden van gesponnen konden worden.

Kinderen knutselen kastjes

Verslag van de jeugdactiviteit ‘Vogelhuisjes timmeren’ 8 maart jl. door de redactie

Thijs (9 jr – links) en Josse (5 jr – links) gingen samen met hun oma en opa een rondje door de tuin van IVN-leden Oscar en Hilde in Doodstil om verschillende vogelhuisjes te bekijken; een mussenflat, zwaluwnestjes, mezenkasten en een grote uilenkast. Daarna gingen ze aan de slag met bouwpakketjes voor een koolmees-kastje. Er werd fanatiek gehamerd en er werd zelfs een accuboormachine gebruikt, geholpen door Oscar.

De jongens waren net weg, toen vader Wouter Jan uit Warffum met zijn twee dochters langskwam; Nora Lou (5 jr – foto links) en Rosie (9 jr – foto rechts). Ook zij hadden geen problemen om een vogelkastje in elkaar te zetten. De meisjes zagen in de tuin een kleine vos en zelfs een gehakkelde aurelia, en dat begin maart.

Met een flyer met tips waar je het vogelhuisje kan ophangen en de aankondiging van ‘slootjesdag’ in juni, gingen de kinderen trots met hun mezenkastje naar huis.

Nieuwe woning wordt snel bezet

Verslag en foto's van Wim Bosscher

Op een zaterdagmorgen in maart heeft een aantal jonge IVN-ertjes in spé (?) nestkastjes gemaakt bij Hilde en Oscar in de tuin. Mijn kleinzoon Daan kon daar niet bij zijn, hij had namelijk zwemles die ochtend.
Maar er waren gelukkig nog een paar bouwpakketjes, dus op de fiets twee opgehaald. En zo kon Daan diezelfde dag alsnog een nestkastje hameren en schroeven.

Hetzelfde weekend werd het nestkastje, na het dakje gelakt te hebben, opgehangen. Al snel kregen de vogels in de buurt belangstelling voor het nieuwe kastje. En wat bleek: er werd in april gebroed op een aantal eitjes.
Begin mei kwamen de eitjes uit, 4 jonge kale *pimpelmeesjes*.

Maar dat veranderde snel. De ouders vlogen af en aan naar het nest. Zolang het licht was werden er insecten en vooral rupsen naar het nest gebracht.
Een paar week later was goed te zien, dat het pimpelmezen waren; herkenbaar aan het blauwe 'petje' en de zwarte oogstreep.
Eind mei vlogen de vier jonge meesjes uit en was het nestje weer leeg.

Nu snel het nestkastje weer schoon maken, heel misschien gaan de mezen in de zomer voor de tweede keer broeden. Afwachten ……

Info vogelbescherming: De *pimpelmees* broedt van eind maart tot in juli. Heeft in die periode doorgaans één legsel tot soms twee legsels met gemiddeld 10 eieren. Broedduur: 13-15 dagen. Pimpelmezen broeden behalve in boomholtes ook graag in nestkasten. De jongen zitten 15-23 dagen op het nest. Als ze zijn uitgevlogen, worden ze nog zo'n 2-3 weken gevoerd.

Eerste Tiny Forest bij een school van het Voortgezet Onderwijs

Kort verslag van de aanleg van een Tiny Forest in Appingedam door de redactie

300 leerlingen uit klas 1 en 2 van Campus VO Eemsdelta hebben woensdag 19 maart jl. maar liefst 1200 bomen en struiken geplant op een strook grond bij de school in Appingedam. Het bosje heeft de naam 'Solwerderbosje' gekregen, en is het eerste Tiny Forest op een middelbare school in Nederland.

Begeleiden leerlingen

Vertegenwoordigers van het IVN begeleidden deze dag. Oscar de Jong (tevens biologiedocent van het Eemsdelta) en partner Hilde deden dat namens IVN Noord-Groningen. De meeste leerlingen vonden het planten best leuk, maar een aantal was bang hun mooie witte schoenen te verpesten. Oscar (foto onder) haalde heel wat van zijn collega's over om ook een boompje te planten.
Het Tiny Forest heeft een kleine verhoging die een wierde moet voorstellen. Er staat ook een bijenhotel en een aantal grote boomstammen die dienen als zitplaatsen.

Dubbel zo groot Tiny Forest

Een Tiny Forest is een dichtbegroeid, inheems minibosje van normaal gesproken 400 m². Op Campus Eemsdelta is gekozen voor een extra grote variant van 800 m². Er zijn 25 verschillende inheemse soorten bomen en struiken geplant, zoals wilg, berk, hazelaar, vlier, kornoelje, lijsterbes en fruitbomen. Dit bosje biedt niet alleen een schuilplaats voor vlinders, vogels, bijen en kleine zoogdieren, maar dient ook als buitenlokaal. Leerlingen kunnen hier onderzoek doen naar bodemleven, waterhuishouding en de invloed van weersomstandigheden op de natuur. Uit onderzoek is gebleken dat lessen in de buitenlucht een positief effect hebben op de mentale gezondheid van leerlingen. Het zorgt o.a. voor stressreductie.

Zoogdier, vogel, insect, waterdiertje en paddenstoel van 2025

Informatie en foto's van internet + een aantal foto's van de redactie

Woelmuis zoogdier van het jaar

Nederland kent vijf soorten die vallen onder de 'woelmuisachtigen': de *veldmuis*, de *aardmuis*, de *ondergrondse woelmuis*, de *noordse woelmuis* en de *rosse woelmuis*. Ze lijken erg op elkaar: ze hebben allen kleine oren en een relatief korte staart.

De plek waar je een woelmuis ziet, vangt of vindt is vaak een goede aanwijzing over de soort. Zo houden veldmuizen van droge, ruige weilanden, de noordse woelmuis van natte rietlanden, de aardmuis van heideterreinen, de ondergrondse woelmuis vind je langs spoorlijnen, op dijken en in bermen en de rosse woelmuis (foto zie) tref je eerder aan in je achtertuin of het park of bos in de buurt.

Voedsel voor anderen

Woelmuizen spelen een grote rol in de natuur: ze zijn het voornaamste voedsel van veel roofvogels en roofdieren. De meest algemene woelmuis in Nederland is de veldmuis. Dit knaagdier met zijn geel- tot bruingrijze, zachte vacht en korte behaarde staart komt in ons land overal verspreid voor, behalve op een aantal Waddeneilanden.

Torenvalk vogel van het jaar

Iedereen kent wel de 'biddende' torenvalk die al klapwiekend stil in de lucht hangt, speurend naar voedsel. Helaas gaat het slecht met deze vogel.

In Nederland was de torenvalk lange tijd de talrijkste broedende roofvogel, tegenwoordig is dat de buizerd. Rond 1960 daalden de aantallen torenvalken door landbouwgif. Na een verbod op dat landbouwgif leefde de torenvalk even op. Helaas gaat hij sinds ongeveer 1990 opnieuw achteruit, met kleine oplevingen tijdens veldmuisrijke jaren. Tegenwoordig is nog maar een kwart over van de aantallen van 1950. Steeds intensiever grondgebruik maakt grote delen van het boerenland ongeschikt voor torenvalken.

Torenvalken zijn muizeneters, het liefst veldmuizen. Als er weinig veldmuizen zijn, stappen de valkjes noodgedwongen over op andere prooien.

Nestkasten op de juiste plek
De Vogelbescherming gaat op kansrijke plekken het leefgebied van de torenvalk verbeteren, o.a. door nestkasten te plaatsen, maar ook door het voedselaanbod te verbeteren via het aanleggen van takkenrillen en muizenruiters.

Wat is een muizenruiter?

Muizenruiters zijn een soort pyramides van hooi. In de winter schuilen daar muizen in.
Idealiter bestaat een muizenruiter uit zes stokken. Op de bodem komt een dikke laag stro met daarop een laag graan en daar weer stro en daar eventueel takken overheen. Het is belangrijk dat er tijdens de winter regelmatig graan in de muizenruiter gestrooid wordt, zodat de muizen voldoende te eten hebben. Op die manier hebben ook de roofvogels tijdens de wintermaanden geen honger.

Harkwesp insect van het jaar

De harkwesp heeft opvallend grote, groene ogen, en is Nederlands grootste graafwesp. Elk vrouwtje harkwesp graaft haar nestjes in het zand. In zo’n nestje legt ze op een gevangen vlieg één eitje. Voor de al snel uitkomende larve gaat het vrouwtje op zoek naar nieuwe vliegen. De volgende dagen brengt ze steeds meer en grotere prooien naar het nest. In zo’n zeven dagen is de larve volgroeid, spint een cocon en verpopt. De nieuwe harkwesp komt pas het volgende jaar uit.

De naam harkwesp verwijst naar de voorpoten van de harkwesp, waar op de scheen een rij stekels staan, die met de poot een soort hark vormen. Die wordt gebruikt om de nesten te graven, maar ook om de opening tussen alle bezoekjes door weer dicht te maken. In Nederland komt de soort vooral voor in de duinen, en op heidevelden. Dus in Noord-Groningen zullen we ze waarschijnlijk niet veel zien.

Eendagvlieg waterdiertje van het jaar

De naam '*eendagsvlieg'* klopt niet helemaal. Een volwassen ééndagsvlieg leeft slechts enkele uren tot maximaal 20 dagen. Als larve brengen ze vaak een jaar door in het water. Daarnaast zijn eendagsvliegen geen vliegen.

Als je eendagsvlieglarven tegenkomt (die komen we bijna altijd wel tegen bij slootjesdag) dan zit het meestal wel goed met de waterkwaliteit.

Eendagvliegsvliegen verlaten het water meestal in de lente of zomer bij warm, windstil weer. Ze vliegen slechts maar een paar honderd meter van het water. Soms zijn er zoveel eensdagvliegen tegelijk in de lucht dat het lijkt alsof het sneeuwt. Dit heet 'zomersneeuw'. In Nederland komt dat helaas weinig voor.

Weidekringzwam paddenstoel van het jaar

De Nederlandse Mycologische Vereniging wil dit jaar zoveel mogelijk *weidekringzwammen* in kaart brengen. Daarvoor wordt dit jaar voor het eerst een paddenstoelentuintelling georganiseerd.

De hoed van deze zwammen is 2 tot 6 cm breed en is eerst puntig, om zich later vlak uit te spreiden, waarbij dikwijls een stompe knobbel (= umbo) in het midden zichtbaar blijft. Het is een plaatjeszwam waarvan de hoed bij vochtig weer bleekbruin tot bleekgeel is, om bij droogte te verbleken. De rand van de hoed is vaak gerimpeld.

De weidekringzwam is een algemeen voorkomende paddenstoel die leeft van de afbraak van dood plantaardig materiaal (saprofyt). Hij verschijnt vooral in grasland, gazons van tuinen en parken, vaak in grote heksenkringen. Boeren en golfbaan-eigenaren hebben een hekel aan de zwam omdat die de kwaliteit van de grasmat aantast en de hooiopbrengst vermindert.

In de (Groninger) bonen

Verslag van de lezing door Sanne Meijer 9 april 2025 in Baflo door de redactie

In haar ‘Grunnegs Toentje’ langs het spoor in Roodeschool, verbouwt historicus Sanne Meijer sinds 2023 oude Groninger gewassen en onderzoekt hun cultuurhistorische context.

Erfgoedrassen

Erfgoedrassen zijn groente-rassen van meer dan 50 jaar oud die vaak heel lokaal werden verbouwd. De zaden werden toen ook lokaal bewaard.
Door schaalvergroting en mechanisatie na de tweede Wereld Oorlog (‘nooit meer honger’) kwam hier verandering in. Ook door de komst van de supermarkt was er vraag naar uniforme gewassen. Grote bedrijven kwamen met hybride rassen met een hoge opbrengst en die resistent waren voor ziektes. Nadeel van deze rassen is:
- Er wordt niet gekweekt op smaak en voedingswaarde;
- Monocultuur;
- Tweede generatie is onvruchtbaar;
- Verlies van de erfgoedrassen.

Bonen

Bonen worden in drie groepen ingedeeld:
1. Tuinbonen
2. Erwten
3. Gewone boon (o.a. sperzieboon, kidney boon en heel veel andere bonen)

De eerste twee hebben hun herkomst in het Midden-Oosten, de gewone boon komt uit Centraal- en Midden-Amerika. Deze laatste groep bonen is dus pas na de ontdekking van Amerika (1492) richting Europa gegaan.

Sanne vertelt over de ‘Cherokee trail and tear’ bonen, die de Cherokees in de zomen van hun rokken naaiden, zodat ze die stiekem mee konden nemen toen ze naar reservaten werden verbannen. En over de zwarte-ogenbonen (‘black eyed peas’, zie foto hiernaast) die werden meegenomen door tot slaaf gemaakte Afrikanen in Amerika.

De populariteit van bonen is tanende. Dit heeft vooral te maken met veranderende smaken en het feit dat men geen tijd meer heeft om bonen voor te weken of te koken.

De verandering van vlees eten naar vegetarisch eten geeft echter hoop voor de toekomst van de boon. De boon is namelijk een prima alternatief voor vlees.

Koop geen Grunninger Mollebonen

Iedereen kent ze wel 'mollebonen'. Een soort gedroogde en daarna geroosterd en gezouten tuinboon. De een vindt ze vies, de ander vindt ze lekker. Ze worden als streekproducten aangeboden.
Maar wist je dat die mollebonen worden gekweekt in China!
En dan naar Nederland verscheept en hier krijgt het een Groningse sticker op de verpakking. Niks streekproduct…..

Grunnegs toentje

In Roodeschool heeft Sanne een stuk akker van 100 vierkante meter. In 2023 is Sanne begonnen met 10 historische gewassen op 16 m². Vorig jaar had ze 16 rassen op 48 m². Naast oude bonen verbouwt ze ook vier oude Groningse koolsoorten.

Wie geïnteresseerd is in oude rassen kan terecht bij:
- Stichting De Oerakker of bij Stichting Zaadgoed;
- De Zaderij;
- Tuinen van Weldadigheid (Veenhuizen);
- De Godin (Haren);
- Noordelijke Zadennetwerk;
- Centrum voor Genetische Bronnen (CGN): www.erfgoedrassen.nl

Lezing gemist?
De lezing is een aanrader. Kijk op www.sannemeijeronderweg.nl wanneer Sanne weer een lezing geeft. De lezing werd georganiseerd door het Nut departement Het Hogeland, maar dankzij Kees Ensing konden ook IVN-ers deze lezing bijwonen. Dank je wel Kees.

Met SANNE MEIJER in't
GRUNNEGS TOENTJE

Ketelaar Kroon
Accountants & Belastingadviseurs

De bostulp steelt de show

Verslag van de stinzenplanten-excursie in Warffum door de redactie, foto's Johanna en Hilde

Donderdagochtend 10 april begonnen we onze stinzenexcursie met een 'Rondje om de kerk' in Warffum waar we o.a. *lage smeerwortel*, *daslook*, anemoontjes en *kievitsbloemen* zagen. Om vervolgens naar de prachtige stinzentuin bij de al even mooie Pastorie van het echtpaar Scheers-Bolhuis te gaan.

De bewoners hebben eind vorig jaar de voormalige pastorie overgedragen aan Hendrick de Keyser Monumenten. Hiermee hopen ze te garanderen dat het eeuwenoude huis, het interieur en de historische tuin in stand worden gehouden, op de wijze zoals de eigenaren dit al sinds 1972 met veel toewijding doen.

bomen-drie-eenheid

Bij de ingang van het erf kom je gelijk iets bijzonders tegen; een drie-eenheid (uniek in Nederland) bestaande uit een christusdoorn, een treurbeuk en een taxus. Deze symboliseren resp. het geloof (passend bij de pastorie), de rouw en verdriet om de overledenen en het eeuwige leven (het altijd groen blijven van de taxus). De christusdoorn beschermt de treurbeuk tegen verbranding door de zon.

Kruidentuin

Door een poort komen we in een besloten kruidentuin met een prachtige kas voor kuipplanten. Helaas heeft in de kruidentuin de buxusmot toegeslagen, en wordt de buxus t.z.t. vervangen worden door een alternatief. Langs de stenen muur staan een perzik- en abrikozenboom. Fraai zijn ook de bijzondere houten hekwerken; eentje met aardbeien en peren, en een ander met kleine en grote peren (foto rechts).
Een idee van de heer des huizes.

Stinzenplanten

Vervolgens komen we in een parkachtige tuin met veel stinzenplanten, zoals; winterakonieten en sneeuwklokjes (beiden uitgebloeid), *voorjaarshelmbloem* (lila), *holwortel* (wit en paars), *scilla* en de prachtige *bostulp* (foto links). Dit is de enige wilde tulp in Nederland. Om nieuwe bolletjes zo lang mogelijk de tijd te geven om te groeien maaien de bewoners niet eerder dan na de langste dag.

In de tuin staan nog andere prachtige planten, bomen en struiken zoals de *Magnolia Grandiflora* met bloemen van wel 20 cm groot, een *Pyris Nivalis* (= sneeuwpeer: een perenboom die 10 m hoog kan worden, en waarvan de peren worden gebruikt om perenstroop te maken), vele andere fruitbomen, verschillende toverhazelaars, een enorme es langs het Warffumer Maar en langs de weg een grote kastanje.

We kijken terug op een zeer interessante excursie, niet in de laatste plaats door het enthousiasme waarmee de bewoners ons rondleidden. Johanna bedankte hen met een paar lokale lekkernijen.

Boek

Na afloop ontving IVN het boek 'De pastorie te Warffum', waarvoor heel erg dank! Het boek is bij de secretaris te leen, of je kan het voor slechts € 15,- euro bij het openluchtmuseum van Warffum kopen.

Ook de laatste bomen bij ’t Lage van de Weg geknot

Verslag van het bomen knotten 12 april jl. door de redactie, Foto’s Johanna

't Lage van de Weg - Met zeven man/vrouw sterk zijn zaterdag 12 april de laatste grote wilgen op het perceel van Bernard Sleumer geknot. Dit keer is een kettingzaag erbij gebruikt, zodat we in een ochtend klaar zouden zijn. En dat is precies gelukt.

De takken zijn op hopen gelegd en een grote kar is volgeladen. Max Lambers gaat met een deel van de takken takkenrillen aanleggen.

Luëlle, de dochter van Bernard Sleumer, zorgde voor thee en koffie met een lekker koekje voor in de pauze. En voor de middag was er een heerlijke pan soep. En die ging er goed in, want men had goed lopen zweten met het warme weer. Iedereen bedankt die meegeholpen heeft de klus te klaren.

Clemens Mug heeft een time-laps-filmpje gemaakt die kan je op onze website bekijken bij het nieuwsbericht van 18 april jl. Dank je wel Clemens, heel erg leuk!

Verrekijkers

Door Kees Ensing, foto's redactie

'Verrekijkers', de naam zegt het al, daarmee kun je dingen zien die ver weg zijn, terwijl je struikelt over er wat er voor je voeten ligt.

Het is een aantal jaar geleden, we hadden een rondrit door Oost-Groningen gemaakt en op de terugweg wilden we in Termunterzijl een visje eten en de vogelkijkhut van het Groninger Landschap bezoeken. Daar aangekomen, liepen we over de dijk en tussen de houten schuttingen door tot in de hut.
Vier mannen hingen gewapend met een telescoop door een luikje de oeverwallen af te speuren. Toen wij de kijkhut binnenliepen, werden we verwelkomd door het geroep van zwaluwjongen die hun ouders riepen om meer eten.

"*Allemaal zwaluwen hier*" zei ik.
Waarop de 4 mannen omdraaiden en zeiden "*waar dan*?".
Er zaten 4 zwaluwnesten in de nok op slechts enkele meters afstand.

Nadat de mannen de zwaluwen hadden bekeken, bogen ze zich weer over hun telescoop en vervolgden hun zoektocht naar de 'Westerwoldse kwakeend' of iets minder exotisch.

Omdat de mannen alle kijkgaten in het midden hadden bezet, keek ik k door een kijkgat aan de rechterkant van de hut. Onze verrekijker lag nog onder de voorstoel in auto, maar ook zonder een kijker kon ik een groepje lepelaars zien.

"*Lepelaars, ik tel er in ieder geval vijftien*."
"*Waar dan?*" zeiden de mannen in koor.

Ze waren blij dat we weer vertrokken en ze hun speurtocht konden vervolgen.

Schelpenexcursie wordt vogelkijkexcursie

Verslag en foto van de excursie 24 april jl. door Johanna Klatter

Met 8 personen, gehuld in regenkleding, fietsen we naar het 1e vogelscherm bij Ruidhorn. Helaas heeft één van de deelnemers pech met de fiets en hij keert terug naar huis. Willem van der Bijl is met de auto naar Ruidhorn gekomen.
Bij de kijkwand staan we beschermd tegen de Noordnoordoosten wind.

Oscar telt maar liefst 100 kluten op en om het eiland dat voor het vogelscherm ligt. Hilde legt uit hoe je een tapuit kunt herkennen ('de tapuit heeft een witte stuit'), hoe lepelaars foerageren op de tast en daardoor dat ook in het donker kunnen doen, en over de geringe overlevingskansen van de klutenjongen.

Iedereen heeft, ondanks de regen, toch met plezier gekeken. Naast de kluten, tapuit en lepelaars spotten we grauwe ganzen, witte en gele kwikstaarten, oever- en boerenzwaluwen, bergeenden, krakeenden, wilde eenden, tureluurs, kokmeeuwen en een torenvalkje. We kijken ook even over de dijk maar daar zien we geen vogels.

Langs de Lauwersweg horen we steeds het mooie gezang van veldleeuweriken.
Terug in Uithuizen laat de bruine kiekendief zich tenslotte nog zien.
De deelnemers ontvangen aan het eind een mooie schelpenzoekkaart (van de Stichting Duinbehoud).

Het weer was helaas te slecht om naar de schelpen-locatie te fietsen. **Zaterdag 16 augustus a.s.** hopen we op beter weer en organiseren we de excursie opnieuw. Dan gaan we naar het strandje bij de pier van de Eemshaven; daar kan je ook met de auto komen.

Ingezonden foto's

Deze foto van *rietorchissen* is gemaakt langs de strandweg bij Lauwersoog door Lammert Voos.

In NP Lauwersoog komen maar liefst 11 verschillende soorten orchideën voor. De *rietorchis* is qua kleur en formaat waarschijnlijk wel de meest opvallende.

Trijntje van der kooi fotografeerde een *kleine beer*, een roodbruin gekleurde nachtvlinder.

De naam 'beervlinders' komt door het uiterlijk van de rupsen van deze nachtvlinder. Die zijn namelijk sterk behaard en doen daardoor aan een beer denken.

Hoe schattig wil je het hebben;
'Bambi' in je eigen tuin.
Het overkwam Barbara de Beaufort.

Reekalfjes zijn reukloos. Daarom kunnen roofdieren ze haast niet vinden. De moeder komt zo min mogelijk naar haar jong om haar eigen geur niet over te brengen.

Boekentip van Clemens Mug: Mooi Heem door Addo vdr Eijk

In het boek 'Mooi Heem - Hoe krijg ik meer natuur op mijn Noord-Groninger (boeren)erf?' vertellen erfeigenaren over hoe zij bezig zijn op hun erf; met streekeigen bomen, struiken en planten, nestkasten, oud riet en andere natuur-maatregelen. Ze zien hoe de natuur daarvan profiteert. Uitgave Wierde & Dijk

Twee bijzondere zeggen gespot met Ben Westerink

Verslag van de fietsexcursie van 7 mei 2025 door de redactie, groepsfoto Johanna Klatter

Woensdagavond 7 mei 2025 ging een groepje van 10 belangstellenden samen met Ben Westerink op zoek naar bloeiende planten in de bermen van Uithuizen e.o.

Bij de Menkemaborg werden 6 *grote keverorchissen* gespot, waarvan 5 bloeiend. Vlakbij stond een weinig opvallend plantje dat Ben aanwees als *'boszegge'*. Een soort die houdt van kalkhoudende grond en voornamelijk in Zuid-Limburg wordt gezien en bijna niet in Groningen. Hier is de plant zeldzaam. De Menkemaborg is op de hoogte gesteld van de aanwezigheid van deze bijzondere plantjes.

Bij het paadje van de Menkemaborg richting begraafplaats konden we vele *gewone vogelmelk* bewonderen. Nu waren de bloemetjes nog dicht, straks als ze opengaan lijken de bloemetjes op sterretjes (links).

Bij de berm langs het Snoekegatpad werd gezocht naar de *rietorchis*. Er werden een aantal bladeren gevonden. Pas in juni zijn de bloemen gaan bloeien.

In Doodstil sloten Joke Hellenberg, Jurtko Boerma en Gert van der Brink uit Rottum aan. Joke en Jurtko vertelden over het ontstaan van het Cerespad en het beheer van de bermen hierlangs. Dankzij hun beheer komt de *kleine ratelaar* hier veelvuldig voor, evenals *kraailook*, en de *paarse* en de *gele morgenster*. De paarse morgenster heeft dit jaar last van een schimmelziekte. Sinds vorig jaar hebben Joke en Jurtko ook een grote vogelakker aangelegd, en dit jaar voor het eerst keverbanken voor nog meer biodiversiteit.

Dankzij Ben werd in de berm een 2e bijzondere zegge gevonden; de *zeegroene zegge*. Ook deze komt haast niet voor in Groningen. Later werden dichtbij nog meer exemplaren gevonden. In het nieuwsbericht op de website staan foto’s van de twee bijzondere zeggen die we gezien hebben.

Verraden

Tekst en foto door Joop van den Akker

Hebben jullie dat ook….

De zomer is voorbij, de bomen en struiken worden weer kaal, je loopt nog even een rondje door de tuin en, verhip, een vogelnest!
Het hele voorjaar, de lange zomer, je zaait, je schoffelt, je oogst…… en helemaal niks gemerkt van vogelactiviteiten, in dit geval van een *merel*.

Ik verwonder mij dan weer over het stiekeme, maar ook oplettende gedrag. Mij in de gaten houden en dan wanneer ik even niet oplet, drukdoende met nestelen, broeden en jongen voeren (als die er zijn geweest, want dat weet ik natuurlijk niet)

Zo overkwam het mij dit jaar midden mei weer……

Langs de Greededwarsweg in Roodeschool.
Een vrij drukke weg, met een wandelpad ernaast. We lopen regelmatig een rondje over dat pad. Zien allerlei wilde planten, boterbloem, rode en witte klaver, vogelwikke en dit jaar voor het eerst, de ratelaar. We horen en zien allerlei vogels, koolmees, zwartkop, buizerd, merel, roodborst….

En toen op een middag….
Langs het wandelpad staan allerlei bomen, waaronder ook iepen, helemaal gezonde. En uit één van het iepen vloog plotseling een grote bonte specht. En toen zagen we een gat in één van die iepen. We liepen ernaar toe en hoorden gepiep uit het gat komen…..
jonge *grote bonte spechten*!

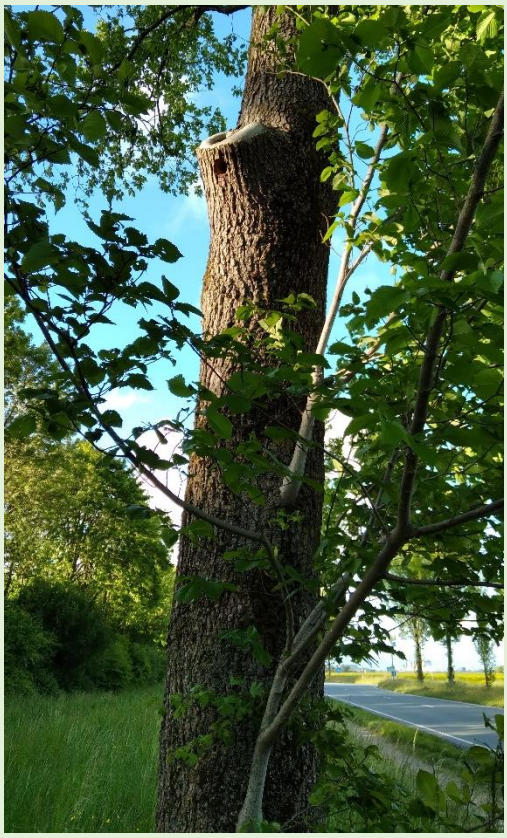

Hoe vaak zijn we erlangs gelopen? Niks gemerkt van gehak, genestel…. en bijna hadden we het nooit geweten.

Maar de specht had het nu druk met voederen, was daardoor wat minder voorzichtig? En zo had hij/zij zichzelf verraden.

Ik wens jullie allemaal, van dit soort kleine geniet-momenten in de schepping.

Veel belangstelling voor rondleiding op Ewsum

Fotoverslag van de excursie 21 mei 2025 door Elske Scholtens en Johanna Klatter

Deze excursie was een samenwerking tussen het Nut Het Hogeland en IVN Noord-Groningen. Met ± 20 ‘Nut-ers’ en 10 IVN-ers was de excursie goed bezocht.
Hilde van Heuveln vertelde in het schathuis over de geschiedenis van de borg, en leidde vervolgens de belangstellenden door de verschillende tuinen.

Enthousiaste waterdiertjesonderzoekers bij Natuurmarkt

Verslag van de Natuurmarkt Lauwersnest van 31 mei jl. door Hilde, foto's Trijntje en Johanna

Mede door het fraaie weer was er veel belangstelling voor de Natuurmarkt die georganiseerd werd door SBB en NP Lauwersmeer. Er waren diverse kramen en activiteiten die met de natuur te maken hebben. Trijntje van der Kooi, Oscar de Jong en ik gaven bij de stand van IVN Noord-Groningen informatie over de afdeling, en hadden 'kijkmateriaal' mee zoals schelpen en braakballen. Ook boden we de activiteit 'slootjevissen' aan, en dat laatste was heel populair. Van klein tot groot werd er de hele dag in de naastgelegen plas gevist. We hadden een geweldige dag.

Vangst

Er werden *kikkers(visjes), 10-doornige stekelbaarsjes* en *marmergrondels* (exoot) gevangen. Heel veel larven van de *echte libel* en nog meer van de *waterjuffer*. Uiteraard *schaatsenrijders*, *bootsmannetjes*, *waterpissebedden*, *watermijten*, één *waterschorpioen*, 2 soorten slakjes en een enorme *bloedzuiger* gevangen.

Vliegenlarve

Libellelarve

Waterjuffe larve

Libellenlarven

Libellenlarven zijn echte rovers. Allerlei insecten, maar ook kikkervisjes en soms zelfs vissen staan op het menu.

Bij de meeste soorten duurt het larvenstadium 1 á 2 jaar, er zijn echter ook soorten die 3 tot 5 jaar onder water doorbrengen, alvorens een volwassen libel te worden.

Slootjesdag

Verslag van de excursie bij de Rensumaborg 7 juni jl. door de redactie, foto's Trijntje en Johanna

Vijftien (!) enthousiaste gelaarsde kinderen kwamen zaterdag 7 juni, samen met hun (groot)ouders, af op de jeugdexcursie 'Slootjevissen'. Het merendeel had een eigen schepnetje en/of emmertje mee. Er werd even stilgestaan bij het IVN insectenhotel, waarna in hoog gras gezocht werd naar witte bloemen (haagwinde oftewel 'pispotje') en gele bloemen (boterbloemen en gele lis).

Na een korte uitleg over het slootjevissen ('water in een emmertje doen', 'beestjes naar de tafel brengen om te kijken wat je hebt gevangen') gingen de kids richting vijver. Door het vele riet en het weinige water in de plas was het niet heel makkelijk om bij het water te komen. Maar al snel werden de eerste vangsten naar de tafel gebracht; heel veel *kikkervisjes* in verschillende stadia, *bootsmannetjes* en larven van *waterjuffers* en larven van *echte libellen*.

Er werd slechts één ***schaatsenrijder*** gevonden. Dankzij waterafstotende haren onder hun lange poten kunnen ze op het water schaatsen. Met de achterste poten sturen ze, met de middelste roeien ze en met de voorste vangen ze trillingen van het wateroppervlak op.

Niek, één van de kleinkinderen van Auko, kwam met een 5 cm *grote spinnende watertor* aan, de grootste waterkever in Nederland. Even later ving Niek de eerste volwassen ***kleine watersalamander*** (foto onder*)*. Een mannetje, herkenbaar aan de geeloranje buik met stippen. Later werden er nog drie volwassen salamanders gevangen en een heleboel kleine salamanderlarven.

In totaal zijn er 12 verschillende soorten waterdiertjes gevangen. Dat zijn 2 soorten minder vergeleken vorig jaar. Toen hadden we o.a. 2 soorten slakken en een bloedzuiger die we dit jaar niet hebben gevonden.

Wie uitgevist was kon samen met Johanna een bootje van riet maken.

Ondanks de regen was het een geslaagde ochtend, met dank aan Arie, Johanna, Auko, Trijntje en Hilde die deze activiteit begeleidden.

Attentie – attentie – Noteer 29 november in je agenda

Ledendag

Zaterdagochtend 29 november organiseren we een gezellige en hopelijk inspirerende ochtend voor **alle leden en donateurs** van IVN Noord-Groningen in het Zielhoes van Noordpolderzijl.

Onder het genot van een kopje koffie / thee is er o.a.:

- *een korte lezing over een natuuronderwerp;*
- *aandacht voor onze jubilarissen van dit jaar;*
- *een leuke natuurquiz (in groepjes).*

Zodra er meer bekend is over het programma maken we dat via de nieuwsbrief en de website bekend.

‘Kleine’ oase op het Hogeland

Verslag en foto’s van de excursie 18 juni jl. door de redactie

Te midden van de uitgestrekte akkers van het Hogeland ligt in Kleine Huisjes de ongeveer 800 m² grote **Tuin Engelwortel** van IVN-lid Angelika Lukas. Op een overdekt terras worden de acht deelnemers, op deze mooie dag, warm onthaald.

Na 10 jaar zoeken in Groningen zijn Angelika en haar partner Henny vanuit Gouda in 2018 neergestreken in Kleine Huisjes. Het huis is nog niet helemaal af, maar de tuin is al een plaatje. Schelpenpaadjes leiden je langs perken met allerlei kleurige vaste én wilde planten, zoals *smalle weegbree*, *havikskruid*, *valeriaan*, *helmkruid* en natuurlijk *Engelwortel*. Engelwortel is een 2- of 3-jarige plant schermbloemige en Angelika’s lievelings-plant. De Latijnse naam is Angelica (archangelica).

Geranium met *zweefvlieg*

Rode peterselie vlier

Engelwortel

Angelika leidt ons rond en vertelt met enthousiasme over de planten in de tuin, waar je ook een klein vijvertje met kikkers en salamanders vindt, een groente- en kruidentuin en een kasje voor tomaten. In de kas maken *Franse veldwespen* nestjes. Als Angelika de kas in komt blijven ze rustig, komt iemand anders de kas in dan worden de wespen onrustig….

Alle plekken hebben een naam, zo is er ‘de boomgaard’, ‘place de Pierre” en ‘de camping’, waar dit weekend iemand daadwerkelijk met een tent komt kamperen (primeur). Er is een bankje van graszoden gemaakt en een lange bank van oude stoeptegels.

De tuin is een paradijs voor insecten (we zien o.a. een kolibrievlinder) en andere dieren. Zo krijgen ze vaak egels in de tuin en wordt er door de vogels gevochten voor een nestkast verwerkt in een kunstwerk. Aan de achterkant van de tuin heb je zicht over de akkers en ligt een schelpenpad dat naar het dorpsbos gaat.

Wie Tuin Engelwortel wil bezoeken kan op zondag 20 juli a.s. terecht tijdens de Groei & Bloei dagen. De tuin tussen 10.00 en 17.00 uur gratis te bezoeken.

Eet lekker mee

Angelika is niet alleen tuinvrouw maar ook hobbykok. Met de gedachte 'samen eten verbindt' kan je eens in de twee maanden aanschuiven bij Angelika en Henny. Een gezellig etentje, kleinschalig en zonder winstoogmerk. Er wordt uitsluitend met plantaardige producten gekookt, met zoveel mogelijk seizoensgebonden biologisch ingrediënten. Hieronder deelt ze één recept van een mooie en lekkere traktatie.

Dadels in pure chocolade versierd met eetbare bloemen

Neem wat dadels, bij voorkeur Medjool dadels, en verwijder de pitten.
Smelt pure chocolade au bain-marie met een theelepel kokosolie.

Verzamel eetbare (onbespoten) bloemen zoals viooltjes, vlierbloesem, goudsbloemen, bloemen van komkommerkruid, vergeet-me-nietjes en paarse dovenetelbloemen.
Doop de dadels in de gesmolten chocolade en bedek ze helemaal. Leg op bakpapier.

Voordat de chocolade hard wordt, versier je de dadels met bloempjes of stukjes bloemblaadjes. Met een pincet gaat het gemakkelijk.
Zet de dadels in de koelkast om de chocolade hard te laten worden.

Angelika Lukas – Dijksterweg 42 – Kleine Huisjes – engel-wortel@hotmail.com

Vlinder-weetje

Distelvlinders trekken van Afrika naar Europa. Soms zie je ze in de zomer in kleine en soms in grote aantallen ('invasie') in Nederland.
Ook in Amerika komen distelvlinders voor. Sinds kort is ontdekt dat distelvlinders vanuit Afrika niet alleen naar het noorden trekken, maar soms ook de Atlantische Oceaan oversteken. In een dag of vijf kunnen ze, geholpen door wind en luchtstromingen, de oversteek maken naar Amerika maken.

Ingezonden foto's

Elske Scholtens had onlangs een *pauwoog pijlstaart* in haar tuin.

Het oog op de achtervleugels van deze nachtvlinder ziet eruit als een oog in een pauwenstaart. Dit oog moet insectenetende vogels verjagen. 'Pijlstaart' verwijst naar het staartje of pijl op het laatste segment van de rups.

Dit is een *krompootdoodgraver*. Niet de meest lieflijke naam, maar een prachtige zwarte kever met twee vlekkerige oranje banden op zijn dekvleugels, en oranje uiteinden aan zijn voelsprieten. Het is een aaseter.

Jan Haas maakte de foto in zijn tuin.

Ingezonden vraag

Joop van den Akker vond in Roodeschool een mooi bloeiend plantje. Volgens de app 'Obsidentify' betrof het een zeldzame plant, namelijk 'graslathyrus'.
Klopt dat? vroeg hij.

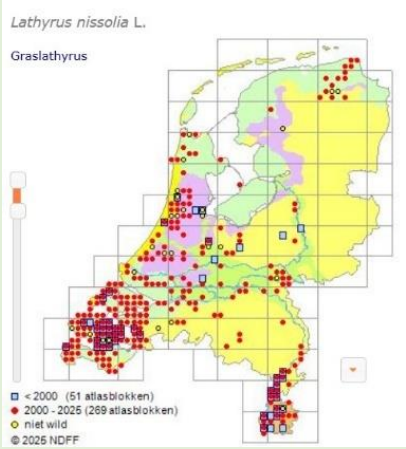

De vraag is voorgelegd aan plantenkenner Ben Westerink en hij bevestigde de waarneming. 'Lijkt me inderdaad de graslathyrus. Leuke vondst. Ik heb hem zelf nooit gezien. Volgens de verspreidingskaart hoort hij daar wel thuis', aldus Ben. Graslathyrus (Lathyrus nissolia) is een klimplant die behoort tot de vlinderbloemen-familie. De plant komt voor in open grasland, op dijken en in bermen. De bloemen zijn meestal roserood, maar zijn soms wit. De bladsteel vormt een tot 13 cm lang grasachtig blad, waaraan de plant zijn naam te danken heeft.

Algemene Informatie

Bestuur		
Voorzitter	vacant	
Penningmeester	Auko Bleker	a.bleker@home.nl
Secretaris	Hilde van Heuveln	oscarenhilde@hotmail.com
Alg. bestuurslid	Johanna Klatter	jcfklatter@gmail.com

Heb je te maken met, of maak je je zorgen over ongewenst gedrag binnen de afdeling, neem contact op met:

Vertrouwenscontactpersoon	Ildikò Pòsta	postaildi1@gmail.com

Mailadres: ivnnoordgroningen@hotmail.com
Postadres: Barmerweg 4 – 9997 NH Zandeweer
Website: www.ivn.nl/afdeling/noord-groningen
FaceBook: www.facebook.com/ivnnoordgroningen/
Instagram: www.instagram.com/ivn_noord_groningen/

Contributie
Leden betalen € 25,- per jaar, hebben gratis toegang tot onze activiteiten, ontvangen 2x per jaar ons nieuwsblad De Pommel en 4x per jaar het landelijke IVN-tijdschrift '*Mens en Natuur*'. En je kunt gratis of met korting deelnemen aan (landelijke) activiteiten, (online)cursussen en lezingen.

Huisgenootleden betalen € 12,50 per jaar en hebben dezelfde rechten als leden.
Jeugdleden (tot 18 jaar) betalen € 3,- en donateurs minimaal € 10,-.
Zij hebben gratis toegang tot alle activiteiten en ontvangen De Pommel.

Bankrelatie: NL40 RABO 0363 6609 68 t.n.v. IVN Noord-Groningen

IVN Noord-Groningen is fiscaal een ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling). Om aangewezen te worden als ANBI dient de instelling jaarverslagen te publiceren. Deze gegevens zijn te vinden op onze website onder "Over de afdeling".

Adverteren in De Pommel?
Informeer via ivnnoordgroningen@hotmail.com naar de mogelijkheden.

1 pagina A5 - € 50,00 / jr	½ pagina A5 - € 25,00 / jr	¼ pagina A5 - € 12,50 / jr

Activiteiten programma 2e helft 2025 IVN Noord-Groningen

Meld je uiterlijk 24 uur van tevoren (liefst eerder) aan via: jcfklatter@gmail.com of 06 408 386 09
Meer info op: https://www.ivn.nl/afdeling/noord-groningen/

Zaterdagmiddag 16 augustus 2025
Schelpenexcursie
Tijd: 13.00 uur – ca. 16.00 uur
Locatie: strandje bij de pier van de Eemshaven

Vrijdagavond 29 augustus 2025
Nachtvlinders op het witte doek o.l.v. Jan Jaap Boehlé
Tijd: 20.00 uur – ca. 23.00 uur
Locatie: op Ewsum – Oosterburen 1 - Middelstum

Vrijdagmiddag 12 september 2025
Gronings Groen (organisatie door de 6 groene Groningse organisaties)
Tijd: 14.00 – ca. 17.30 uur Locatie: Enne-Jans Heerd op Maarhuizen

Zaterdagmiddag 27 september 2025
Succesvol biologisch boeren; hoe doe je dat (Rondleiding op biologische boerderij Eikemaheert)
Tijd: 13.30 uur – ca. 15.00 uur
Locatie: Eikemaheert – Stedumerweg 28 - Loppersum

Woensdagmiddag 22 oktober 2025
Speuren naar bodemdiertjes (voor kinderen vanaf ca. 4 jaar met begeleider)
Tijd: 15.00 – ca. 16.30 uur
Locatie: Rensumaborg – Rensumalaan 3 - Uithuizermeeden

Zaterdagavond 25 oktober 2025
Speuren naar sterren aan de hemel tijdens de Nacht van de Nacht o.l.v. Marco Salvani
Locatie en tijd worden t.z.t. bekend gemaakt

Zaterdag 1 november 2024
Landelijke Natuurwerkdag: Bomen knotten
Inloop: 9.00 uur. Werktijd: 9.15 - 14.30 uur
Locatie: Uithuizerweg - Uithuizermeeden

Zaterdag 8 november 2025
Microscopie-middag 'Bekijk het'
Vrije inloop tussen 12 .00 – 16.00 uur Locatie: op Ewsum – Oosterburen 1 – Middelstum

Zaterdag 29 november 2025
Ledendag Locatie: Zielhoes Noordpolderzijl – Tijd wordt nog bekend gemaakt

Dinsdag 13 januari 2026
Lezing weidevogels door Anne-Jan Staal St Vincentiusgebouw, St Vincentiusstraat 6 – Uithuizen
Tijd: inloop 19.15 uur, start 19.30 uur – ca. 21.30 uur